

Kérdőív a 2019-20-as tanév KRE-HTK hallgatói körében

Kutatási gyorsjelentés

Bevezetés

Az egyház nem a teológián kívül és a szolgálat sem csak a teológia után kezdődik, hanem a teológiai stúdium az egyház szolgálatának és a közösség megélésének egy formája.¹ A teológia világa kívülről nézve egyfajta meggyőződési közösséget alkot, de a rendszeren belül sűrűsödnek az egyház sokszínűségének stílusai. Az egyház felől nézve a sokféle családi háttérből, kegyességi irányzatból, hitstílusból érkezők sajátos gyűjtőhelye a teológia. Vannak egyéni hitbeli útra jellemző különbségek, de vannak hozott különbségek is, hiszen a vallásos szocializáció meghatározó és nem a teológián kezdődik a hitbeli növedékes folyamata.²

Amit a hallgató az egyetemen tanul, az is formálhatja később a gyülekezeti kultúrát és a jövőbeli lelkész kapcsolódásait a kollégáihoz és az egyház szervezethez egyaránt. A teológia nem önmagáért van, a lelkészi munka fő folyamata a gyülekezetekben, intézményekben és missziókban zajlik, de támogató folyamatként mégis kulcsszerepe van az egyház egésze szempontjából.

2019 decemberében egy kérdőíves kutatás keretében arra voltunk kíváncsiak, hogy a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának hallgatói belülről hogyan látják a teológiai képzés szerepét szakmai személyiségük formálásában.

A kutatás háttere

A kérdőívet az elemzés idejéig a 78 aktív hallgatóból 57-en töltötték ki, közelítőleg azonos arányban nők és férfiak, a HTK-n folytatott tanulmányi idő tekintetében is egyenletes eloszlást mutatva. A pusztán mennyiségi elemzés mellett a vélemények formálódásának diakrón elemzésére is sor került. Három válaszadó csoportot különítettünk el a vizsgálat során: akik 2 évnél kevesebbet töltöttek a képzésben (18 fő); akik 3-4 évet (20 fő); és akik 5-6 évet (15 fő).³ Nehézzé teszi a válaszok értékelését, hogy a rendelkezésre álló 1-7 értékkészletnek csak a

¹ DYKSTRA: Growing in the Life of Faith, 146.

² KLESSMANN: Das Pfarramt, 315.

³ Mivel az intézményben eltöltött évek szerint 7 vagy több évet eltöltöttek csoportjába csak két válaszadó tartozik, és az általuk adott értékelések markánsan eltérnek a többiekétől, ezért az ő válaszaikat nem számítottuk bele a kiértékelésbe. Ugyancsak kivettük az értékelésből azt az egy választ, aki nem adta meg a képzésben eltöltött időt.

negyedét-harmadát használták fel a válaszadók,⁴ nincsenek markánsan negatív vagy pozitív kiugrások.

A teológiai képzés céljára irányuló kérdésre az általános „lelkészek képzése” mellett talán pusztán szinonimaként jelenik meg az „igehirdetők képzése”, gyakran hozzátéve, hogy „az egyház / a református egyház / Krisztus egyháza szolgálatára”.

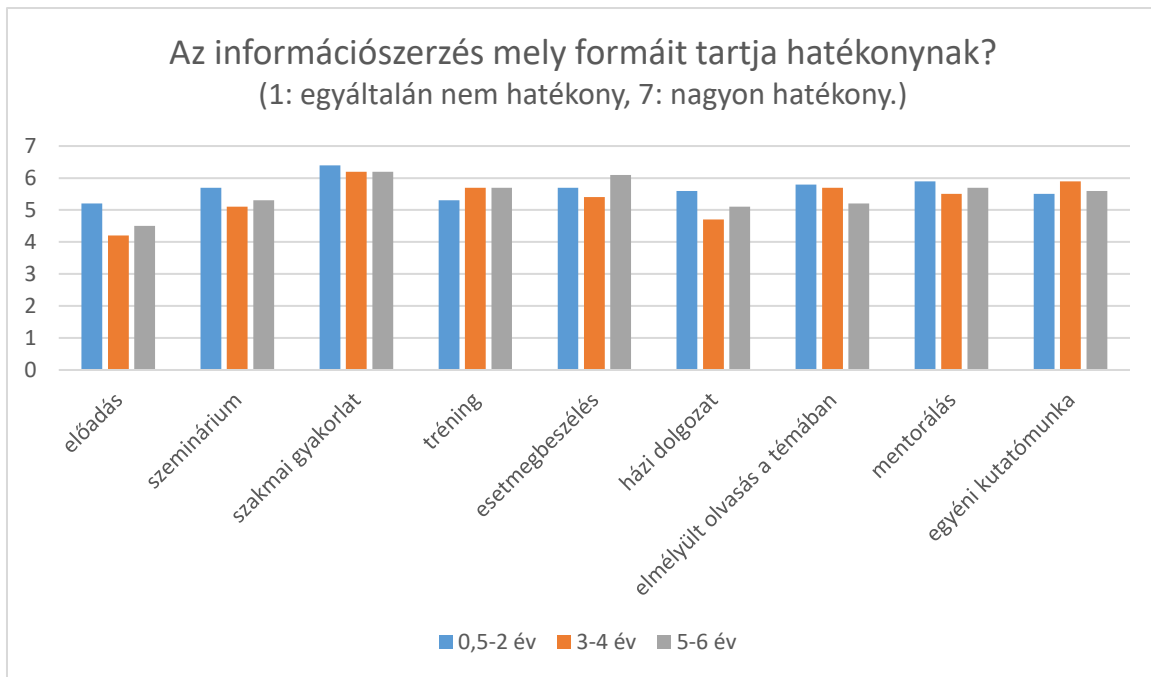
Csak ritkán (2) jelenik meg közvetlenül, hogy „Isten szolgálatára”, többnyire az általános „szolgálat” kifejezés szerepel, ritkán az „Istentől kapott feladat” vagy „elhívás”-ként (3), esetenként megnevezve, hogy „az Evangélium / Isten igéje hirdetésére” (3 - a gyakori igehirdetés formulát nem számítom ide).

Tipikus válasznak mondható a „lexikális/elméleti ismeretek/szakmai/teológiai tudás szerzése” (26), gyakran hozzáfűzve a gyakorlat/tapasztalat (9) ritkábban képesség/jártasság/kompetencia (2) szerzését. Feltehetőleg hasonló értelemben használják gyakran a „szolgálatra való felkészítés” kifejezést is (14).

Az összkép részben az elmélet-gyakorlat egymással ellentétes pólusaival rajzolódik ki, részben a képzésben szerezhető ismeretek/készségek/kompetenciák körvonalzatlanóságát jelzi. A spirituális elem (pl. a „lelki életben” / „hitéletben” való felkészítés, Isten szolgálata) a válaszok kevesebb, mint 20%-ában jelenik meg.

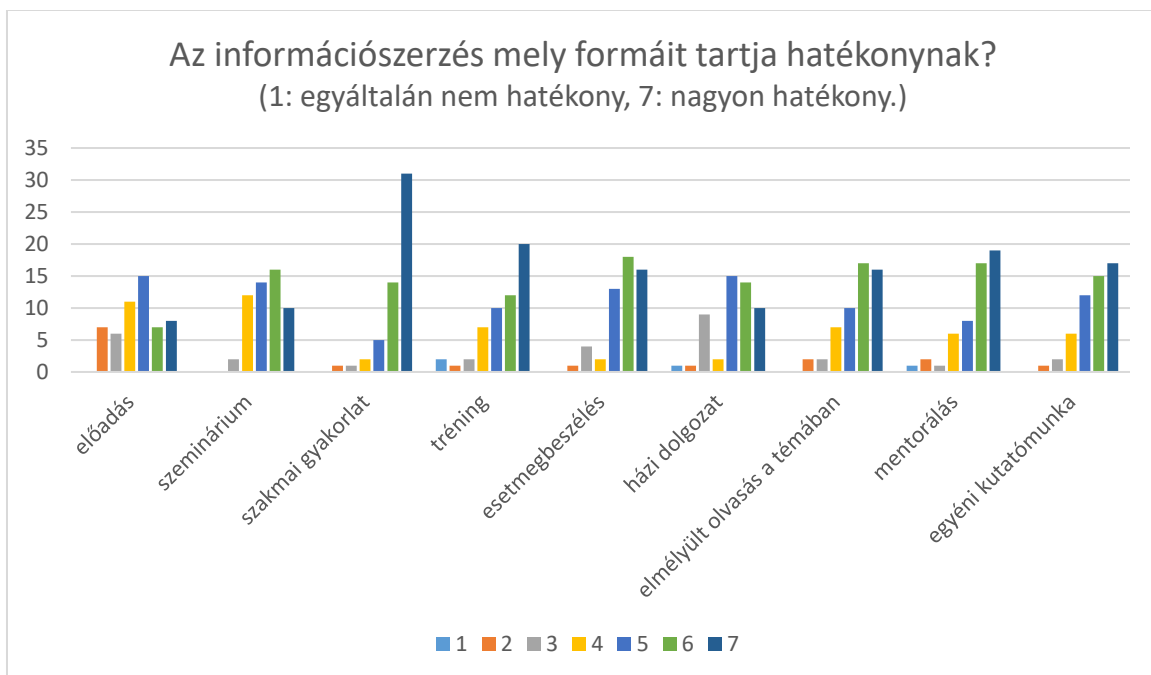
Az **információszerzés formáira** vonatkozó értékelések meglepően szoros eredményeket mutatnak. Az 1. grafikon az intézményben eltöltött tanulmányi idő alapján csoportokba rendezett válaszok átlagértékét mutatja. Az értékek 4,2 és 6,4 között változnak (ez a rendelkezésre álló tartomány negyede), minimális eltéréssel az egyes formák között.

⁴ Az információszerzés formáira vonatkozóan 4,2-6,4 között; a képzés során fejlesztett kompetenciaterületek értékelésében 3,3 és 5,7 között; a képzés részterületeinek megvalósulására vonatkozóan 3,1 és 5,9 között; a saját magával kapcsolatos elvárások teljesülésében 3,2 és 6,1 között.

1. grafikon. Az információszerzés mely formáit tartja hatékonynak?

Ugyanezen válaszokat az egyes értékelések mennyisége alapján rendezve el, a következő, 2. grafikonon már láthatunk némi eltérést az eredményben:

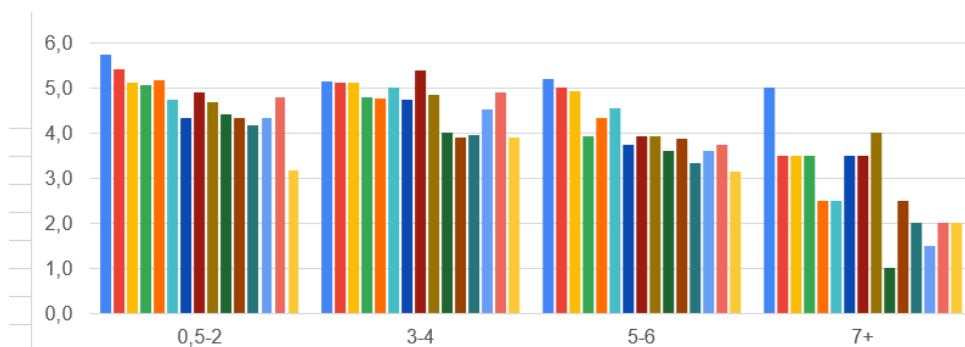

2. grafikon. Az információszerzés mely formáit tartja hatékonynak?

Az átlagok szélsőértékein az előadás (4,61) és a szakmai gyakorlat (6,27) értékelését láthatjuk (az átlag a többi 7 esetben 5,13 és 5,68 közé esik). Ez azt jelzi, hogy ugyan nincs egyértelmű preferencia az egyes információszerzési formák között, de az előadást mégis kevésbé, a szakmai gyakorlatot inkább hatékony formának tartják.

A nyitott kérdésnél (Ha változtathatna a teológiai képzés jelenlegi formáján, min változtatna? Kérjük, röviden írja le válaszát! [munkaformák]) hangsúlyosabban jelenik meg a csoportos, kooperatív, interaktív módszerekkel történő oktatás igénye, szemben a frontálissal.

A képzés során fejlesztett kompetenciaterületek értékelésében mindenhol csökkenő értékeket látunk a képzésben eltöltött idő növekedésével (ld. 3. grafikon). Ez jelezheti egyrészt az önértékelés realisabbá válását is, de lehet, hogy a válaszokat névértékükön tekintve, a képzés során az elvégzendő feladatokkal, kihívásokkal megismertetve a hallgatókat nem sikerül megfelelő eszköztárat, készségeket társítani ezekhez, így egyre kevésbé érzik kompetensnek magukat.

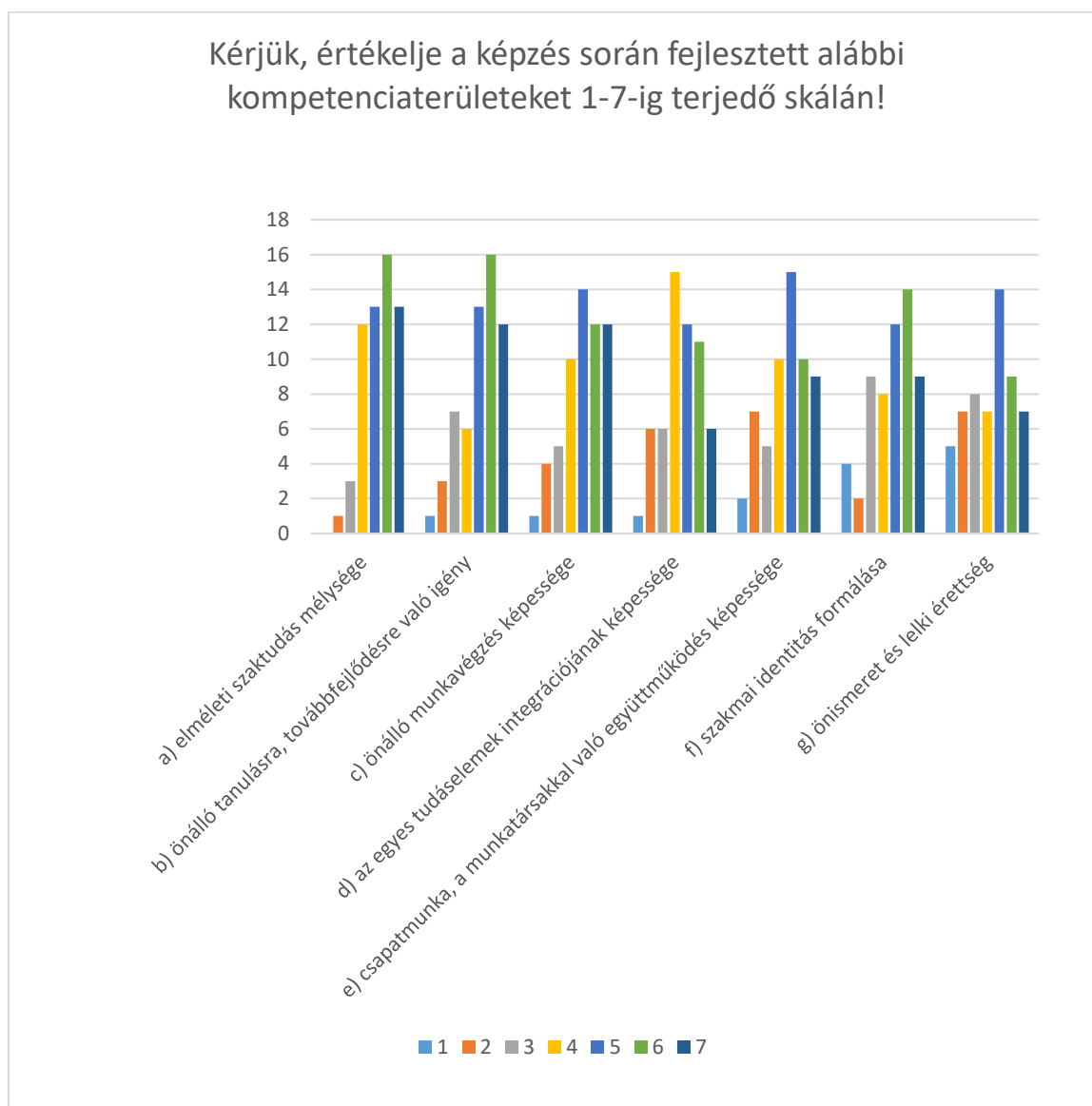

3. grafikon. A képzés során fejlesztett kompetenciaterületek értékelésének változása a képzésben töltött idő függvényében.

Az egyes részterületekre vonatkozóan gyenge a „szakmai identitás formálása”, az „önismeret és lelki érettség”, „a különböző teológiai és más humán tudományos ismeretek szintetikus látásmódjának képessége” és a „kommunikációs készség a közélet és az egyházi élet különböző szintjein”.

Bizonytalan válaszadás jellemző az „önálló vélemény megfogalmazásának képessége”, a „teológiai reflexiós készség az emberi élet kérdései mentén”, a „hitbeli meggyőződésük egyházon kívüli képviselőre való készség”, a „vezetői feladatok ellátására való képesség” terén.

A válaszok nem mutatnak jellegzetes kiugrásokat; hangsúlyos szélsőértékeket csak a „társadalmi és egyházi problémák iránti fogékonyság és felelősségtudat” területén látunk.

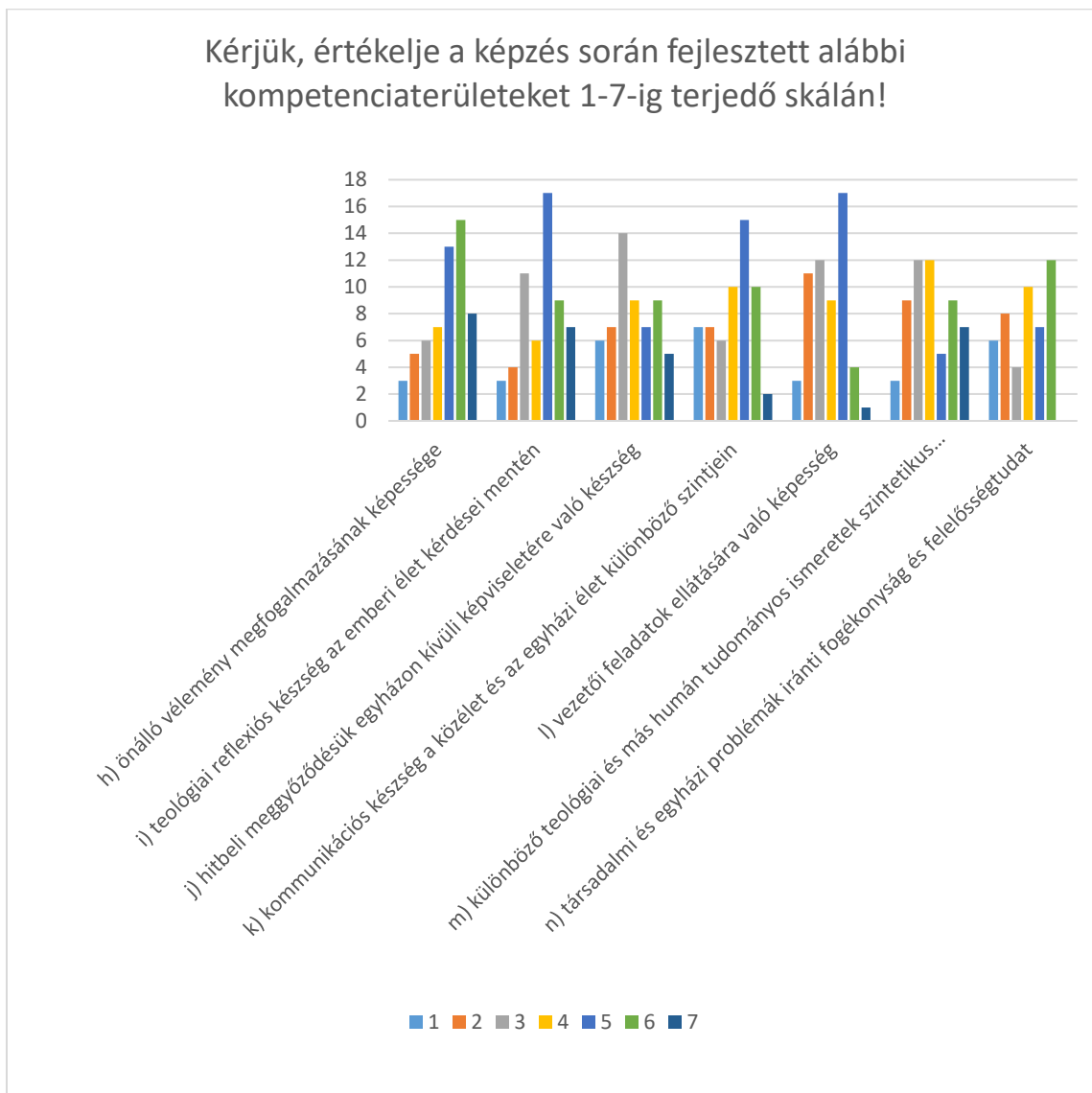

4. grafikon. A képzés során fejlesztett kompetenciaterületek értékelése részterületek szerint (1)

A teológiai képzés során több olyan kompetenciaterület van, amely elsődleges prioritást élvez: ilyen például a kognitív tudás és a verbális készségek.⁵ A teológiai oktatás ezeket tartja legfontosabbnak, de a teológiának a verbális és a logikai intelligencia fejlesztésén túl a zenei készség, illetve az inter- és intraperszonális intelligenciák területeivel is foglalkoznia kell. A lelkipásztori identitás szempontjából mint teológus fontos, hogy „okos” ember legyen, mint

⁵ Gardner a többértéű intelligencia kapcsán számos különböző területet határol el, benne a jól ismert kognitív, az intraperszonális, interperszonális, nyelvi, logikai-matematikai, téri, testi-kinesztéziáslogikai, zenei, természeti, spirituális és egzisztenciális intelligenciával. Lásd: GARDNER, H.: Intelligence Reframed, 72-82.

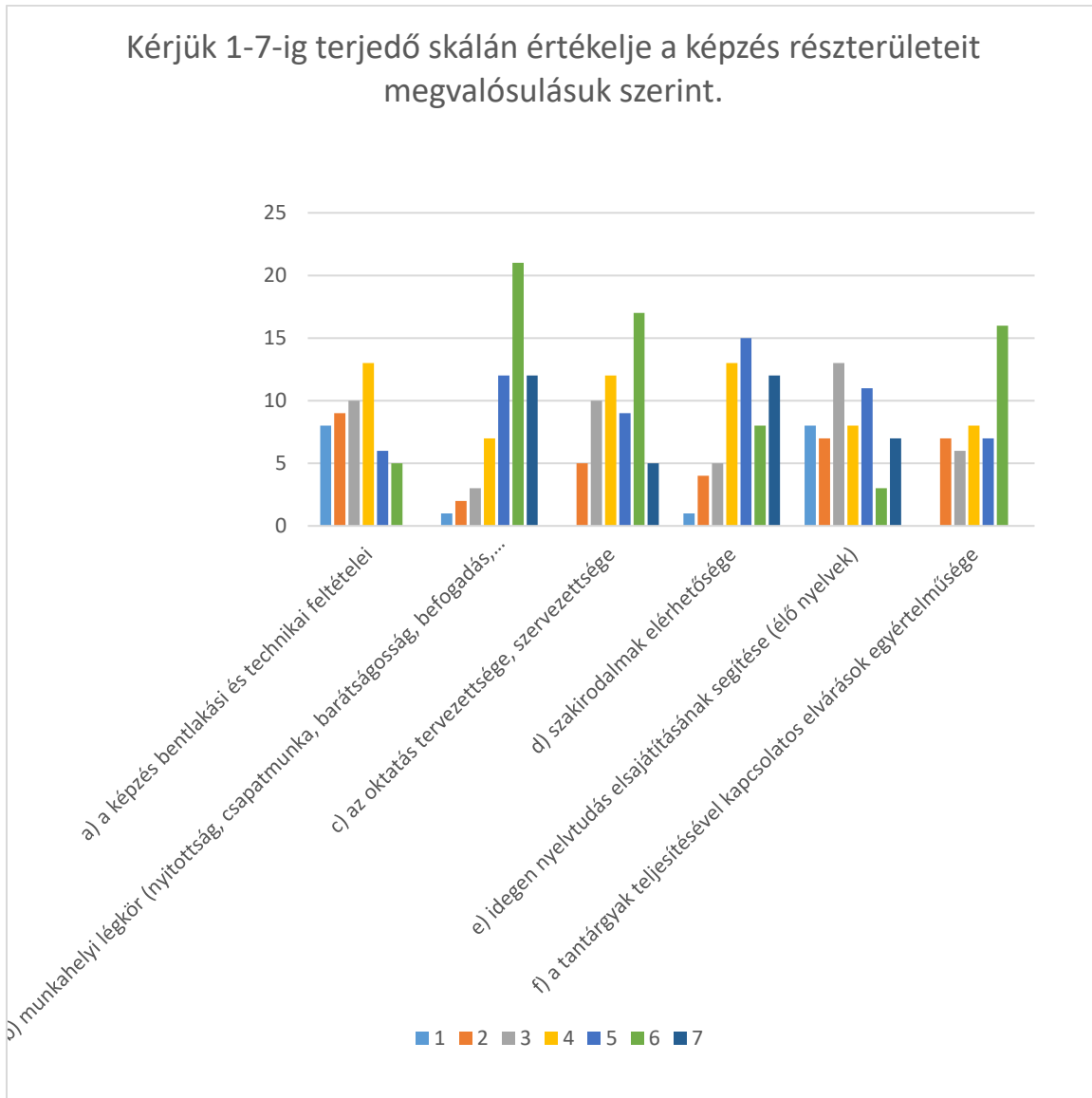
vezető fontos az, hogy tudjon kapcsolatot teremteni és ápolni, de fontos az is, hogy Istennel való személyes kapcsolat megélője és szószólója legyen a gyülekezetben (intrapersonális intelligencia). A visszajelzések alapján úgy tűnik, hogy a tanulás kognitív részét tekintve a képzés „jól szerepel”, viszont az affektív és pragmatikus területeken még több segítségre és vezetettségre lenne igénye a diákoknak.

5. grafikon. A képzés során fejlesztett kompetenciaterületek értékelése részterületek szerint (2)

A képzés részterületeinek megvalósulásában leggyengébben a „lelki kísérés” és a „képzés bentlakási és technikai feltételei” szerepelnek, kiemelkedően jó a „munkahelyi légkör (csapatmunka, stb.)” és a „szakmai és személyes segítségkérés megvalósulása”, és jó a

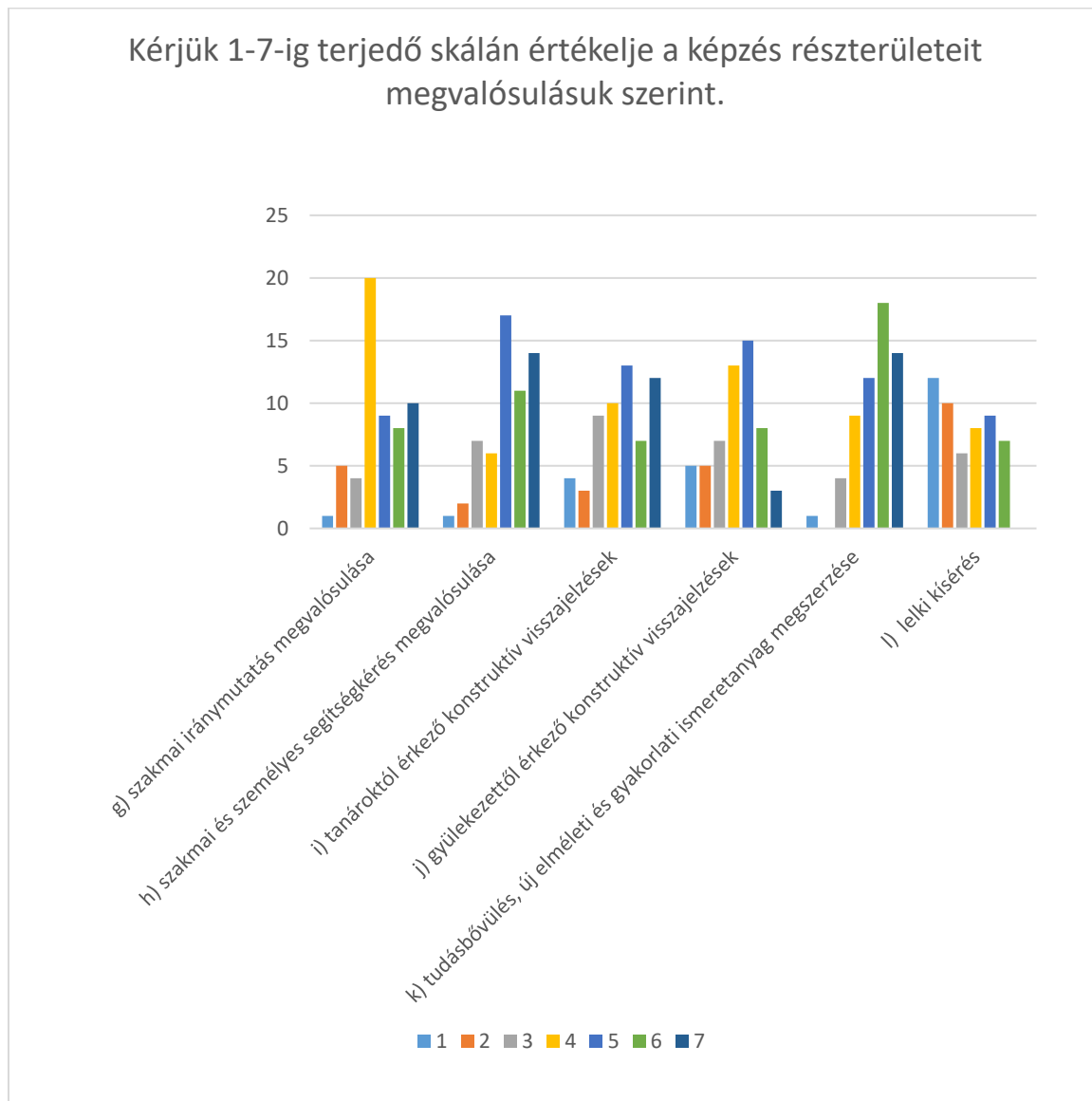
szakirodalmak elérhetősége. Bizonytalanság látszik a „szakmai iránymutatás megvalósulása” terén.

6. grafikon. A képzés részterületeinek értékelése megvalósulásuk szerint (1)

Mára a közösségi háló nem természetes közeg a felnövő generációk számára. Nagy lehetősége az egyháznak, hogyha a széteső családok korszakában a családiasság élményét adja meg a gyülekezetben, akár az egyetemen.⁶ Bizonyára ezen a területen is van mit fejleszteni, de a diákok visszajelzéseinek tükrében a családiasság a teológiai képzésnek erőssége.

⁶ Friedman, E. H.: *Nemzedékről nemzedékre*, 303.

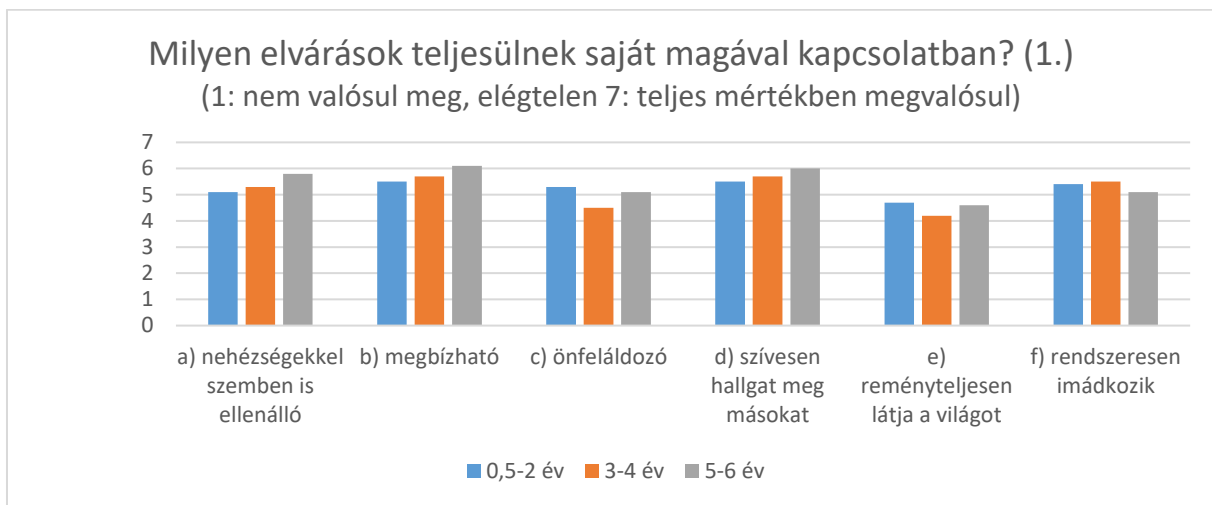
7. grafikon. A képzés részterületeinek értékelése megvalósulásuk szerint (2)

A teológiának két nyelve van: az egyik a tudósító, a másik a megszólító nyelv. Ezek közül az első tipikusan a hit történeteinek elbeszélésére, a második pedig doxológikus, Isten dicsőítésére szolgál.⁷ A teológián nemcsak tanulunk valamiről, hanem meghívást is kapunk az Istennel való párbeszéd köztes terébe. Ebben benne van a cselekvés általi tanulás igénye, olyan spirituális formáknak kipróbálása, melyek összhangban vannak kegyességi életünkkel és a tanulók számára az Istennel folytatott párbeszéd élményét rejtik magukban (imádság, meditáció, csend, böjt, naplórás, ének, stb.) A visszajelzések szerint a teológiai képzés e második területén

⁷ Ritschl, D.: *Zur Logik der Theologie*, 181.

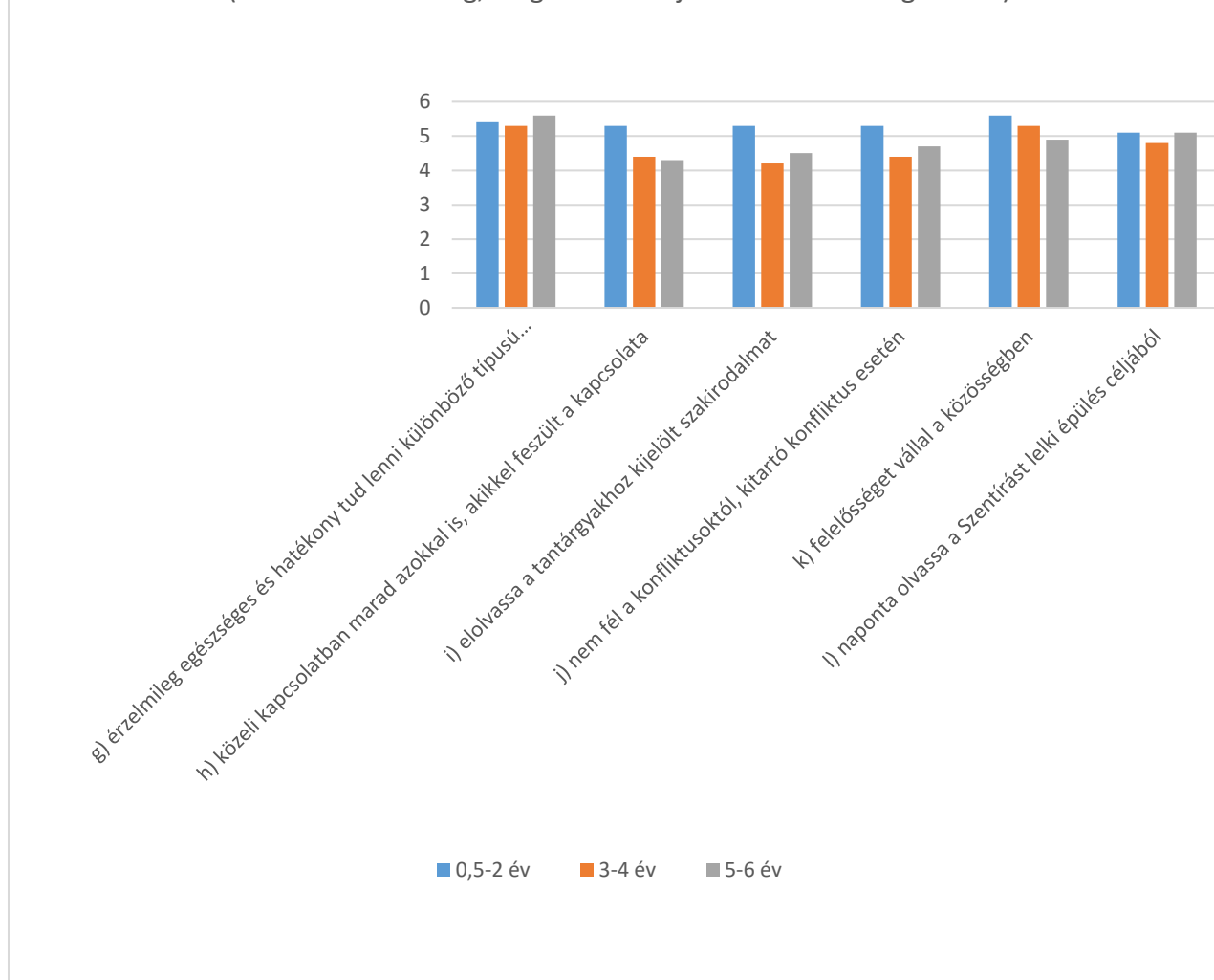
érdeemes további lépéseket tenni, akár a gyülekezeti közösségről, akár az egyéni spiritualitás megéléséről legyen szó.

A saját magukkal szembeni elvárások teljesülésében szinte minden területen a pozitív értékelés a jellemző, csak a kitartó konfliktusok kezelésében mutatkozik bizonytalanság. Ez egy olyan terület volt, ahol a képzésben töltött idő növekedésével a hallgatók önértékelése is nőtt (kivéve a társas kapcsolatokra vonatkozó részterületeket, ld. 8-9. grafikon.)

8. grafikon. A saját magával kapcsolatos elvárások teljesülése (1)

Milyen elvárások teljesülnek saját magával kapcsolatban? (2.)
(1: nem valósul meg, elégtelen 7: teljes mértékben megvalósul)

9. grafikon. A saját magával kapcsolatos elvárások teljesülése (2)

A képzésben nagyobb hangsúlyra javasolt szakmai területek:

Az elmélet és gyakorlat összekapcsolásán és a nagyobb gyakorlati hangsúlyon túl vannak már oktatott területek, melyekre nagyobb hangsúlyt fektetnének (dogmatika, apologetika, önismeret, missziológia, etika, vezetéselmélet, lelkigondozás, bibliaismeret, kommunikáció), és olyan területek, melyeknél a hiányt tudták megfogalmazni: etikai döntések gyakorlása, gazdasági-polgárjogi ismeretek, közéleti, politikai, praktikus és modern ismeretek, gyülekezet-management; akár saját személyiségükre vonatkozóan: lelki kísérés, non kognitív felkészítés a szolgálatra, szakmai identitás fejlesztése, csapatépítés, önálló munkára nevelés.

Vannak módszertani javaslatok is: dogmatikai összefüggések magyarázata, nyelvközpontú helyett szövegek központú héberoktatás, forrásszövegek olvasása a szekunder történeti

megközelítés helyett, az ismétlődések redukálása, a vitakultúra elsajátítása, aktív órai munka, az exegézisben a modern lehetőségek, Bibleworks használatára való felkészítés, interdiszciplináris szemináriumok.

A teológiai képzés formájára vonatkozó változtatási javaslatok:

Az elméleti és a gyakorlati oktatás anyagának összekapcsolása; nyílt kommunikáció; nem az egyetemi létre helyezett hangsúly; részletes/rendszeres szakmai és hitéleti visszajelzés a tanároktól; csoportos munka; projektek (az átfogó és mély tudás elősegítésére); önismereti blokk a képzés elején; külső munkatapasztalat kötelezővé tétele; kevesebb történeti tárgy; kevesebb, inkább több féléven át tartó tárgy; a gyakorlati év visszahelyezése a tanév keretébe; a frontális előadás helyett a kis létszámból is adódó interaktív és integratív módszerek.

Következtetések

Valljuk, hogy a lelkészt alkalmassá Isten teheti a szolgálatra, de emberi szinten léteznek olyan területek, melyeket a teológiai oktatás kapcsán szem előtt lehet tartani.⁸ Az egyetemek természetükből fakadóan elsősorban a kognitív szempontokat érvényesítik. A minőségi és mennyiségi mutatók, rangsorok elsősorban az emberi élet kognitív aspektusára fókuszálnak, többnyire háttérbe szorítva a tanítás affektív elemeit. E szemlélet tükrében az egyetemek elsősorban oktatnak és mellékesen nevelnek is. Mivel a teológia nemcsak egy szakmai szerepre készít, hanem teljes identitást kellene formáljon és életvitelre készítsen, így a képzés önismereti része nem lehet kevésbé hangsúlyos, mint az más segítő szakmákra való felkészítésekben megszokott (pld. pszichológia, fejlesztőpedagógia, stb.).

A hallgatói visszajelzések tükrében a teológiai képzés céljainak és eszközeinek rendszerszintű átstrukturálására (pl.: párhuzamosságok megszüntetése a tananyagban, vagy teológiai gondolkodás fejlesztése a tantárgyak és követelmények összehangolásával) van szükség.⁹ Ehhez a munkához a felnőttkori tanulás szemléletét kell szem előtt tartanunk, amelyben a hallgató partnerként és jövődöbeli munkatársként éli meg a lelkésszé válás teológiai éveit.¹⁰

Hanula Gergely, Siba Balázs

⁸ PAZMIÑO: By What Authority Do We Teach? 120.

⁹ vö. FEKETE: A református lelkészképzés jövőképe, 73-79.

¹⁰ PÁNGYÁNSZKY: Tanítás és tanulás felnőttkorban, 191-193.

Felhasznált irodalom

DYKSTRA, C.: *Growing in the Life of Faith – Education and Christian Practices*, Louisville, Geneva Press, 1999.

FEKETE, K.: *A református lelkészképzés jövőképe*, in: Szabó Lajos (szerk.): *Mérlegen a lelkész*, Gyülekezetpedagógiai füzetek 2. Budapest, Teológiai Irodalmi Egyesület, 2000, 73-79.

FRIEDMAN, E. H.: *Nemzedékről nemzedékre – Családi folyamatok egyházi és zsinagógai közösségben*, Exit Kiadó, Kolozsvár, 2008.

KLESSMANN, M.: *Das Pfarramt – Einführung in Grundfragen der Pastoraltheologie*, Neukirchen-Vluyn, Neukirchener, 2012.

PÁNGYÁNSZKY, Á.: *Tanítás és tanulás felnőttkorban – Szemléletváltás a felnőttkatekézisben*, Budapest, Evangélikus Hittudományi Egyetem, 2015.

PAZMIÑO, W. R.: *By What Authority Do We Teach? – Sources for Empowering Christian Educators*, Grand Rapids, Baker Book House, 1994.

RITSCHL, D.: *Zur Logik der Theologie – Kurze Darstellung der Zusammenhänge theologischer Grundgedanken*, München, Chr. Kaiser Verlag, 1984.